DREPT PRIVAT

DREPTURILE ŞI OBLIGAȚIILE ÎNTREPRINZĂTORILOR: ÎNTREBĂRI FĂRĂ RĂSPUNSURI

Alexandru CUZNEȚOV
doctor în drept, conferențiar universitar, USM

SUMAR

Activitatea de întreprinzător duce la apariția unor efecte ce se cristalizează în drepturi şi obligații ale întreprinzătorilor. În articolul de mai jos arătăm că drepturile şi obligațiile întreprinzătorului nasc mai multe întrebări decât răspunsuri.

***Cuvinte-cheie**: activitatea de întreprinzător, întreprinzători, drepturi ale întreprinzătorilor, obligațiile întreprinzătorilor.*

RIGHTS AND OBLIGATIONS OF THE ENTREPRENEURS: UNANSWERED QUESTIONS

SUMMARY

Entrepreneurial activity has effects that are crystallized in rights and obligations of the entrepreneurs. In the article below, we show that the rights and obligations of the entrepreneur raise more questions than answers.

***Key-words:** entrepreneurship, entrepreneurs, entrepreneurs' rights, obligations of the entrepreneurs.*

La momentul actual, economia Republicii Moldova este una de piață, având ca principali factori libera inițiativă şi concurența loială. Statul declară libertate comerțului şi activității de întreprinzător (Constituția, art. 126 alin.(2) lit. b) [1]), rezervându-şi dreptul de a interveni în activitatea economică a privaților. Activitatea de întreprinzător este utilă şi necesară societății. Ea presupune din partea autorului ei implicarea propriilor resurse: bunuri, capital, forță de muncă şi capacități organizatorice. Activitatea de întreprinzător trebuie desfăşurată liber şi nestingherit atâta timp cât reprezintă o valoare socială, nu contravine normelor de drept şi nu limitează drepturile altor persoane.

Fiind cea mai sigură cale de acumulare a avuției, ea a generat concurență între cei care o practică, ceea ce a avut drept consecință un şir de acțiuni contrare intereselor concurenților şi beneficiarilor (consumatorilor) de produse şi de mărfuri puse în circuit. Având nobilul scop de a contribui la binele social, afacerile au dat naştere şi unor manifestări păgubitoare, cum ar fi producerea de mărfuri şi prestarea de servicii necalitative, chiar periculoase pentru viața şi sănătatea omului, pentru mediu şi pentru bunurile unor alte persoane. Cu scop de a reduce şi chiar de a exclude astfel de manifestări, au fost elaborate norme juridice prin care statul organizează înregistrarea obligatorie a întreprinzătorilor, stabileşte reguli de comportament pe piață, condiții de desfăşurare a unor genuri de activitate, standarde privind calitatea mărfurilor şi serviciilor, alte exigențe obligatorii.

Dispoziții exprese în acest sens, incluse atât în art.7 din Legea nr.845/1992, cât şi în alte acte legislative speciale, se referă la:

1. respectarea regulilor de comportament pe piață în condiții de concurență liberă;
2. respectarea drepturilor consumatorilor;
3. obținerea licențelor de stat pentru genul de activitate practicată;
4. ținerea evidenței contabile;
5. efectuarea la timp a plăților obligatorii la bugetul de stat;
6. onorarea obligațiilor contractuale;
7. respectarea legislației muncii;
8. asigurarea protecției mediului înconjurător;
9. alte obligații ale întreprinzătorilor.

În continuare, intervenția statului în economie este dictată de necesitatea protejării intereselor majore ale societății, precum şi de respectarea următoarelor condiții: respectarea ordinii de drept în activitatea economică; protecția investitorilor; protecția consumato-

rilor; asigurarea populației cu locuri de muncă; asigurarea statului cu resurse materiale; formarea bugetului de stat; apărarea şi securitatea statului; protecția mediului.

De exemplu, referitor la respectarea drepturilor consumatorilor, vom menționa că în Republica Moldova protecția consumatorilor se realizează printr-o serie de dispoziții ale Codului civil, Legii nr.105 din 13 martie 2003 privind protecția consumatorilor şi o multitudine de alte acte cu caracter normativ (hotărâri ale Guvernului, instrucțiuni, norme tehnice etc.) Dintre acestea: Legea nr. 422 din 22 decembrie 2006 privind securitatea produselor [2], Hotărârea Guvernului nr. 1465 din 8 decembrie 2003 cu privire la aprobarea regulilor de înlocuire a produselor nealimentare şi a termenelor de garanție [3] etc. Pe lângă acestea, drepturile consumatorilor sunt reglementate prin tratate internaționale. În cazul în care convențiile internaționale la care R.M. este parte conțin alte norme decât cele prevăzute de legislația R.M. cu privire la protecția consumatorilor, se aplică prevederile tratatelor internaționale [4].

Pct.4 al Hotărârii Plenului CSJ nr. 24 indică faptul că, soluționând problemele privind caracterul relațiilor dintre consumatori şi agenți economici, temeiurile şi condițiile apariției lor, drepturile şi obligațiile părților, este necesar să se țină cont atât de normele Legii şi ale altor acte adoptate conform ei, cât şi de normele respective ale Codului civil al R. Moldova şi ale altor legi, în măsura în care ele reglementează protecția drepturilor consumatorilor. Dacă prevederile actelor normative subordonate legii (instrucțiuni, regulamente) vin în contradicție cu legile în vigoare, urmează să ne conducem de cele din urmă.

În general, protecția juridică a consumatorilor este asigurată prin dreptul acestora de a introduce acțiuni în justiție împotriva agenților economici care le prejudiciază drepturile şi interesele legitime. Pentru eliminarea riscurilor, importatorii, producătorii şi vânzătorii au obligația de a comercializa numai produse sigure, certificate şi omologate conform condițiilor specifice de calitate înscrise în actele normative. Produsele plasate pe piață trebuie să fie însoțite de certificare de conformitate sau de declarații de conformitate, de alte documente conform legii. Producătorii au obligația să pună pe piață numai produse care respectă condițiile prescrise sau declarate, să oprească livrările şi să retragă de pe piață sau de la consumatori produsele la care organele abilitate sau specialiştii proprii au constatat neîndeplinirea caracteristicilor prescrise, declarate sau care ar putea afecta sănătatea, viața sau securitatea consumatorilor [5].

Aceste obligații se incumbă producătorilor şi agenților economici deoarece ei sunt animați de dorința de a spori profiturile, în detrimentul consumatorilor, scop pentru care, deseori, apelează la cele mai variate tehnici de vânzare, la practici abuzive în domeniul concurenței, la publicitate înşelătoare. Nu putem nega faptul că anume consumatorul este partea slabă în raporturile juridice existente, iar diversificarea bunurilor şi serviciilor pe o piață în continuă expansiune poate duce la noi provocări în adresa sănătății şi securității acestora. Consumatorul în zilele de azi a devenit o unealtă pentru producători, ei având scopul obținerii profiturilor. Pe de altă parte, consumatorul este principalul destinatar al celei mai mari părți din volumul de produse şi servicii utilizate de societate.

Cererea consumatorilor determină oferta producătorilor (prestatorilor), care, pentru a supraviețui pe piață, trebuie să-şi adapteze permanent performanțele şi prețurile produselor (serviciilor) oferite la exigențele consumatorilor. Deci, consumatorul are un rol principal în stimularea concurenței, contribuind la îmbunătățirea funcționării pieței prin alegerile pe care le face, alegeri raționale bazate pe informațiile de care dispun. Consumatorul stipulează pe acei producători (prestatori) care reuşesc să se apropie cel mai mult de nevoile lui de consum. Pe măsură ce țara cunoaşte o dezvoltare economică mai accentuată, rolul consumatorului devine din ce în ce mai complex.

Pe de altă parte, considerăm că, pentru a veni în întimpinarea consumatorilor, agenții economici, pentru produsele şi serviciile furnizate, sunt obligați prin lege să remedieze deficiențele apărute în cadrul termenului de garanție la produsele de larg consum, inclusiv ale celor de folosință îndelungată (deficiențe neimputabile consumatorilor). Producătorii sau prestatorii de servicii sunt răspunzători pentru viciile ascunse ale produselor sau serviciilor care pot afecta viața, sănătatea sau securitatea consumatorilor.

Prin „garanție" se înțelege orice angajament luat de un vânzător sau de un producător față de consumator de a restitui prețul primit sau de a înlocui, de a repara sau a remedia în orice formă deficiențele, fără a solicita costuri suplimentare, în cazul în care bunul nu corespunde condițiilor enunțate în declarația de garanție sau în publicitatea aferentă [6]. Conform art.10 al Legii privind protecția consumatorilor, consumatorul este în drept să pretindă vânzătorului, prestatorului remedierea sau înlocuirea gratuită ori restituirea contravalorii, serviciilor, precum şi despăgubiri pentru pierderile suferite ca urmare a deficiențelor constatate în cadrul termenului de garanție sau termenului de valabilitate, cu condiția respectării de către consumator a instrucțiunilor de utilizare, de instalare şi a regulilor de păstrare incluse în documentul de însoțire.

Dacă vânzătorul, prestatorul refuză să satisfacă reclamația consumatorului, aceştia sunt obligați să dovedească vina consumatorului în ceea ce priveşte de-

ficienţele apărute la produsul vândut, serviciul prestat, prin expertiza tehnică efectuată de un expert competent în domeniu, abilitat în conformitate cu legislaţia, într-un termen de cel mult 14 zile calendaristice de la data înaintării pretenţiei de către consumator. În caz contrar, ei sunt obligaţi să îndeplinească cerinţele consumatorului, prevăzute de art.13 alin.(1) din Legea privind protecţia consumatorilor. În cazul unor vicii ascunse, apărute după expirarea termenului de garanţie, termenul de 14 zile sau termenul stabilit prin contract curge de la data finalizării expertizei tehnice efectuate de o terţă parte competentă în domeniu, abilitată conform legislaţiei. Reieşind din faptul că expertiza enunţată se efectuează în afara cadrului procesual civil, această expertiză are natura juridică a unei expertize extrajudiciare.

Art.13 al legii nominalizate prevede remedierea, înlocuirea, restituirea contravalorii produsului/serviciului necorespunzător şi reducerea preţului în cadrul termenului de garanţie sau termenului de valabilitate [7]. Prin termen de valabilitate se înţelege o perioadă de timp stabilită de către agentul economic care fabrică un produs perisabil sau un produs care, în scurt timp, poate deveni periculos pentru sănătatea consumatorilor şi în cadrul căreia produsul trebuie să-şi păstreze caracteristicile specifice, cu condiţia respectării regulilor de transport, manipulare, depozitare, păstrare, utilizare şi consum. Pentru produsele alimentare şi medicamente, termenul de valabilitate este data-limită de consum.

Deficienţele care au fost depistate la produsul achiziţionat trebuie să fie înlăturate fără întârzieri de către producător (vânzător) sau de către o organizaţie care îndeplineşte funcţiile de producător (vânzător) în baza contractului încheiat cu acesta. În sensul dat, opinăm că în cazul în care se depistează un defect de fabricaţie sau de funcţionare, cumpărătorul, în conformitate cu clauzele din contractul de vânzare-cumpărare, are tot dreptul legal de a pretinde remedierea, înlocuirea sau returnarea banilor de către agentul economic, în cazul nostru – vânzătorul. Dreptul consumatorului de a pretinde remedierea gratuită a deficienţelor, înlocuirea ori restituirea contravalorii produsului/serviciului este reglementat art. 13 din Legea privind protecţia consumatorilor. În cazul în care a fost cauzat un prejudiciu consumatorului în urma utilizării unui produs defectuos, fie că acesta este cumpărătorul, fie o terţă persoană, dreptul de a pretinde repararea prejudiciului este prevăzut de art. 15 alin.(1) din Legea nr. 105-XV din 13.03.2003 privind protecţia consumatorilor. Răspunderea juridică civilă pentru prejudiciul cauzat de produse cu defecte (legea respectivă îl numeşte „necorespunzător") este prevăzută de dispoziţiile Codului civil la secţiunea „Răspunderea pentru prejudiciul cauzat de produse defectuoase".

Din prevederile art.15 alin.(2) al Legii privind protecţia consumatorului [8], putem trage concluzia că din dispoziţia art. 15 alin.(2) reiese o normă generală - „prejudiciul se repară de către vînzător, prestator..." - şi una specială: „...şi în cazul în care livrarea produsului, prestarea serviciului se fac în mod gratuit sau la un preţ redus ori dacă produsul a fost comercializat ca piese de schimb sau distribuit sub o altă formă".

Art.1425 alin.(1) Cod Civil prevede că „producătorul răspunde pentru prejudiciul cauzat de un produs defectuos", iar potrivit art. 1426 alin.(4), în cazul în care producătorul nu poate fi stabilit, „orice persoană care a livrat produsul poate fi considerat producător, dacă în termen de o lună din momentul în care a luat cunoştinţă de pretenţiile ce decurg din viciile produsului nu indică producătorul ori persoana care i-a livrat produsul". Totodată, conform art. 7 lit. d) şi art.8 lit. i) obligaţia de a răspunde pentru prejudiciul cauzat de produsul necorespunzător pe toată durata de funcţionare sau a termenului de valabilitate stabilit, cu condiţia respectării de către consumator a regulilor de transport, depozitare, păstrare, utilizare şi consum, revine atât producătorului, cât şi vânzătorului.

Deci, vânzătorul poate repara un prejudiciu cauzat de un produs defectuos (necorespunzător), după care are dreptul la acţiunea în regres împotriva producătorului (în temeiul art. 1415 CC). Totodată, menţionăm că vânzătorul nu poate răspunde pentru defectul de design (concepţie), de fabricare sau de funcţionare. Răspunderea vânzătorului poate fi angajată în cazul în care producătorul demonstrează că a pus în circulaţie un produs fără defect, iar defectul se datorează unei depozitări necorespunzătoare, în condiţii de păstrare neadecvată a produsului în magazin sau depozit

În general, domeniul produselor alimentare este unul sensibil atât pentru ţările dezvoltate, cât şi pentru ţările cu o economie în tranziţie. În categoria produselor alimentare intră tot ce ne asigură acoperirea nevoilor noastre de hrană. W. Kollah, cercetător german care s-a remarcat prin efectuarea unor studii aprofundate privind igiena alimentară, arată că, excepţie făcând maladiile provocate de accidente generate de microorganisme extrem de virulente, bolile cunoscute îşi au originea, direct sau indirect, în substanţele dăunătoare pe care le consumăm. În acest scop, sub egida Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii a fost adoptat Codex Alimentarius, recunoscut ca punct de referinţă pentru realizarea disputelor referitoare la securitatea alimentară a consumatorilor. *Codex Alimentarius* este o colecţie de standarde alimentare adoptate la nivel internaţional care au ca scop declarat protecţia sănătăţii consumatorilor şi asigurarea practicilor corecte în comerţul alimentar. Menţionăm că R. Moldova este membră a acestei organizaţii constituită în 1962.

Cu referire la subiectul pus în discuție, există şi o serie de reglementări specifice pentru produse alimentare, produse cosmetice etc. Dintre ele, enumerăm: Legea privind produsele alimentare nr.78 din 18.03.2004 [9], Legea cu privire la medicamente nr. 1409 din 17.12.1997 [10], Legea cu privire la regimul produselor şi substanțelor nocive [11], Hotărâre cu privire la aprobarea regulilor de înlocuire a produselor nealimentare şi a termenelor de garanție nr.1465 din 08.12.2003, Hotărâre despre aprobarea Normelor privind etichetarea produselor alimentare şi Normelor privind etichetarea produselor chimice de menaj nr. 996 din 20.08.2003 etc. Reglementările în domeniu au drept obiectiv stabilirea unui mecanism funcțional de apărare a consumatorilor, de a creşte nivelul calitativ al produselor şi serviciilor, dar şi de a ridica nivelul de trai al populației.

Standardizarea constituie un element important în acțiunea de stabilire a unor reguli în scopul realizării ordinii într-un domeniu dat. Principala preocupare a standardizării este indisolubil legată de promovarea progresului tehnic, de ridicarea permanentă a parametrilor tehnici şi calitativi ai produselor şi a gradului lor de competitivitate. Standardizarea se bazează pe rezultate sigure, obținute atât de ştiință şi tehnică, cât şi de experiență, ceea ce reprezintă activitatea de elaborare şi implementare a unor documente de referință, numite standarde [12].

Declarația de conformitate se face de către furnizorul produsului pe propria răspundere, în baza unor dovezi exhaustive şi veridice. În lipsa unor reguli adecvate economiei de piață referitor la responsabilitatea producătorului față de produsul livrat, certificarea este procedura dominantă pe piața noastră internă.

În consecință, pe parcursul anilor s-a cristalizat opinia că, după certificarea produsului, răspunderea trece în întregime pe seama organismului care a efectuat certificarea, ceea ce nu corespunde realității, fiindcă organismul de certificare evaluează o dată în an produsul şi/sau procesul de producție şi nu poate controla respectarea în permanență a procesului tehnologic, nu poate răspunde de calitatea materiei prime utilizate în procesul de fabricație, precum şi de respectarea regimului de păstrare şi transportare a produsului.

Referințe bibliografice:

1. Constituția 29 iulie 1994. Monitorul Oficial al R .Moldova nr.1 din 12.08.1994. http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311496
2. Legea Republicii Moldova nr. 422-XVI din 22.12.2006 privind securitatea generală a produselor. În: Monitorul Oficial nr.36-38/145 din 16.03.2007. http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=321895
3. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1465 din 08.12.2003 cu privire la aprobarea regulilor de înlocuire a produselor nealimentare şi a termenelor de garanție. În: Monitorul Oficial al R.Moldova nr.248-253/1530 din 19.12.2003. http://lex.justice.md/document_rom.php?id=DB8215DA:0560E66A
4. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1 din 12.08.1994. http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311496
5. Mazilu D. Armonizarea reglementărilor cu legislația europeană privind protecția consumatorilor, combaterea practicilor incorecte ale comercianților în relația cu consumatorii. În: Revista de Drept Comercial Român 2008, nr. 7-8, p. 58-70.
6. Toader C. Noi reglementări europene în materia contractelor: Directiva asupra anumitor aspecte ale vânzării şi ale garanției bunurilor destinate consumului. În: Revista Curierul judiciar, 2004, nr.11-12, p. 1-16
7. Legea Republicii Moldova nr. 105-XV din 13.03.2003 privind protecția consumatorilor. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.176-181/513 din 21.10.2011. http://lex.justice.md/document_rom.php?id=546986A0:88685EC5
8. Legea Republicii Moldova nr. 105-XV din 13.03.2003 privind protecția consumatorilor. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.176-181/513 din 21.10.2011. http://lex.justice.md/document_rom.php?id=546986A0:88685EC5
9. Legea Republicii Moldova nr. 78-XV din 18.03.2004 privind produsele alimentare. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.83-87/431 din 28.05.2004. http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=313238
10. Legea Republicii Moldova nr. 1409-XIII din 17.12.97 cu privire la medicamente. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.52-53/368 din 11.06.1998. http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311586
11. Legea Republicii Moldova nr.1236-XIII din 03.07.97 cu privire la regimul produselor şi substanțelor nocive. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.67-68/557 din 16.10.1997. http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=311560
12. Vasile D. Impactul standartdizării şi certificării produselor asupra protecției consumatorilor. Teză de dr. în economie. Bucureşti, 1998. 317 p.